

Куранда Юлія Вікторівна,
здобувач ступеня вищої освіти
бакалавра навчально-наукового
інституту № 3 Національної академії
внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри теорії
держави та права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Мозоль Н. І.**

СУТНІСТЬ, ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО НІГІЛІЗМУ

Тотальна недовіра суспільства до органів влади, недостатня просвітницька діяльність у сфері права, правова незабезпеченість громадян породжують поняття правового нігілізму.

Для того, щоб краще зрозуміти, що таке «правовий нігілізм», як він стосується правової культури і правосвідомості, необхідно визначити, що таке право, нігілізм та правовий нігілізм. Право – це система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, що встановлюються або санкціонуються та забезпечуються державою з метою упорядкування суспільних відносин. Поняття «нігілізм» походить від латинського «nihil», що в перекладі означає «ніщо», «нічого». Філософський словник подає таке визначення: «нігілізм – точка зору абсолютного заперечення, не пов'язаного з жодними позитивними ідеалами» [1, с. 51]. Правовий нігілізм являє собою деформацію правосвідомості особи, групи чи суспільства, яка характеризується усвідомленим ігноруванням вимог закону, знеціненням соціальної необхідності права, не пропонуючи натомість ніякої альтернативи. Таке явище не несе за собою злочинного наміру, але породжує правопорушення, у тому числі й кримінального характеру.

Бурдоносова М.А. пропонує наступне визначення правового нігілізму – це напрям суспільно-правової думки, що виникає на певному історичному етапі розвитку суспільства, особливо посилюючись у кризові періоди, який відкидає соціальну цінність права, культивує негативне ставлення до нього та належить до стійких проявів деформації правосвідомості населення, заперечуючи чинні правові норми та не пропонуючи натомість нічого нового [2].

Правовий нігілізм є різновидом соціального нігілізму як родового поняття. Його сутність полягає в загальному негативному, неухважному ставленні щодо права, законів, нормативного порядку, а з погляду причин – в юридичній відсталості, правовій невихованості основної маси населення. Подібні антиправові установки і стереотипи

є елементом, межею, властивістю суспільної свідомості і національної психології. Правовий нігілізм – це продукт соціальних відносин, який зумовлений безліччю причин і наслідків. Зокрема він підсилюється і такими реаліями наших днів, як політиканство та цинічний популізм лідерів всіх рангів, боротьба позицій і амбіцій. Впливає також і владолобство бюрократії, некомпетентність чиновників. [3].

Однак, як зазначає Н.В. Моджина, сутність правового нігілізму полягає не тільки в негативному ставленні до вірогідності юридичних установ для налагодження діяльності суспільства, але й, що є найбільш страшним, вселяє зневіру у високе призначення, потенціал та необхідність права, зменшує значимість правових приписів та настанов [4, с. 455]. М.Г. Матузов вбачає сутність правового нігілізму в загальному, зневажливому, негативному ставленні до права, законів, нормативного порядку [5, с. 593].

О.П. Дзьобань вважає, що можна представити правовий нігілізм як стан суспільної свідомості, для якого характерні: 1) негативна оцінка права (заперечення його як соціальної цінності); 2) поширеність навиків неправової, протиправної поведінки; 3) юридична некомпетентність (відсутність нових знань) [6, с. 46].

У науковій літературі існують два підходи до розуміння сутності правового нігілізму – класичний (традиційний) і новаторський. У межах класичного підходу правовий нігілізм розглядається як деструктивний соціальний феномен, сутність якого – негативне ставлення до права, зневіра в його можливості вирішувати нагальні проблеми так, як того вимагає соціальна справедливість. Представники новаторського підходу вважають, що до існування цього явища призводить саме право через свою недосконалість. Правовий нігілізм розглядається як специфічний соціальний орієнтир, який визначає напрям негативних тенденцій у юридичній сфері і без якого стає неможливим пошук нових концепцій та ідеалів, а також шляхів вирішення проблем, що існують у суспільстві [7, с. 53].

Наслідками правового нігілізму, як свідчать непоодинокі події суспільно-політичного життя, є різноманітні прояви нігілістичних настроїв. Серед основних можна назвати такі:

- свідоме недотримання або невиконання правових приписів органами державної влади, організаціями та громадянами;
- «війна законів та судових рішень», тобто видання суперечливих або таких, що виключають дію один одного, нормативно-правових актів та судових рішень;
- неузгодженість дій та конфронтація окремих гілок влади;

- підміна законності політичною, ідеологічною або прагматичною доцільністю;
- порушення прав і свобод людини й громадянина тощо [8, с. 546–547].

Спеціальними засобами, що сприяють зведенню до мінімуму правового нігілізму, слід назвати:

1. Якість законів та інших нормативно-правових актів. Забезпечення належної ролі закону в системі правових актів. Наявність стабільності та однаковості в регулюванні суспільних відносин.

2. Авторитет державної влади і налагодженість механізму її дії. Наявність розвинутої державної структури, здатної забезпечити виконання права. Вдосконалення системи правоохоронних органів і правозастосовної діяльності, зміцнення законності, підвищення ролі суду.

3. Високий рівень правосвідомості, який дозволив би закону працювати. Збереження самотності правової культури. Поліпшення системи правової інформації, професійного навчання і виховання юристів, інших посадових осіб.

Необхідна систематична робота з підвищення професійної культури всіх суб'єктів правоохоронної системи, що сприятиме подоланню недовіри населення до правоохоронних органів. Додержання закону стане вигіднішим, ніж його порушення, коли зміцниться надійність права, що означає, з одного боку захист набутих прав, а з іншого – можливість будь-якого громадянина, який не має юридичної освіти, знати свої права. Надійність права припускає також стабільність правопорядку і можливість передбачати зміст конкретних юридичних рішень.

Правовий нігілізм є негативною стороною життя суспільства. Виникнення цього явища пов'язане з правовою неосвіченістю суспільства, тотальною недовірою до органів влади, романтизацією неправової поведінки. Наслідками правового нігілізму є «війна законів», свідоме порушення законів та приписів громадянами, порушення прав і свобод людини. Для зменшення явища правового нігілізму серед населення необхідно проводити підвищення правової культури серед громадян; вдосконалення законодавства; профілактичні роботи з питань правопорушень, зміцнення законності і порядку, державної дисципліни; повага і захист прав особистості.

Список використаних джерел

1. Бурдоносова М. А. Правовий нігілізм: сутність та основні риси. К. : Ін-т держави і права НАН України, 2012. № 4. С. 51–58.

2. Бурдоносова Марина. Теоретичні аспекти правового ідеалізму та правового нігілізму : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. (українська). Київ : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. 8 с.
3. Бондаревський В. Г. Правовий нігілізм в Україні та шляхи його подолання. *Збірник праць*. К., 2012. 750 с.
4. Моджина Н. В. Правовой нигилизм и правосознание россиян. *Вестник Башкирского университета*. 2010. Т. 15. № 2. С. 455–459.
5. Матузов Н. И., Малько А. М. Теория государства и права : курс лекций. М. : Юристъ, 1997. 672 с.
6. Дзьобань О. П. Передумови та сенс правового нігілізму. *Вісник Національної Юридичної Академії імені Ярослава Мудрого*. 2009. № 1. С. 42–50.
7. Черніков О. О Правовий нігілізм: поняття, структура та форми прояву. *Право і суспільство*. 2014. № 1. С. 10–12.
8. Загальна теорія держави і права : підручник / за ред. М.В. Цвіка. Харків : Право, 2015. 584 с.

Курапова Віолетта Віталіївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
навчально-наукового інституту № 3
Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник: доцент кафедри теорії
держави та права Національної академії
внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент **Мозоль Н. І.**

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ЯК ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Успішна реалізація проєкту модернізації українського суспільства і української держави неможлива без урахування специфічних рис і особливостей розвитку політичної культури нашого народу. Ігнорування цих особливостей протягом новітньої української незалежності призводить до посилення суперечностей і розгортання криз політичного розвитку. Пояснення цього знаходиться на поверхні, оскільки специфіка політичної культури істотно впливає на формування і функціонування політичної системи, що часто не враховувалось представниками правлячої української еліти при опрацюванні й спробах реалізації певних стратегій розвитку країни.